

TRESOR DELS AVIS

REVISTA D'ETNOGRAFIA, MITOLOGIA I FOLKLORE
DE CATALUNYA Y BALEARS

PUBLICADA PER
ANDREU FERRER

SUMARI

L'anell de Polícrates—R. Serra i Pagès.—**Cansonetes de feinetjar**—
Andréu Ferrer.—**Llegendari català**— Veredicte del segon concurs.

ANY VII

JULIOL DE 1928

NÚM. 19

TRESOR DELS AVIS

REVISTA D'ETNOGRAFIA, MITOLOGIA I FOLKLORE
DE CATALUNYA I BALEARIS

L'ANELL DE POLÍCRATES

Hi ha unes rondalles per enganyar, molt conegudes y que en essència són:

I—Dos casats de nou, se passetjaven per mar en bot i la núvia, tota contenta, aficava la mà a l'aigua divertint-se contemplant com en riçava la superfície, adonant-se tot plegat, amb el consegüent disgust de que l'anell se'n hi havia anat al fons. L'endemà, a la fonda, al anar a tallar amb el ganivet un peix gros que els havien servit, el nuvi va trobar un obstacle molt dur, ho mirà i... ¿mai dirieu què era lo que tenia a dins el peix?. Molts responen sense vacil·lar: —¡L'anell!— I el narrador allavors, rient-se de que hagin caigut al parany, respòn: —No; ¡l'espinal!

II—Dos s'havien jurat amor etern; però com ell no tenia posició, el pare de la noia no'l volia per gendre i el xicot, desesperat, va decidir anar a Amèrica a fer fortuna per poder-se casar. Va voler despedir-se de la noia anant a la vora del mar que ben aviat atravessaria per anar a buscar la riquesa i en penyora de sa ferma estimació, li va posar al dit

l'anell de nuviatge, assegurant-li que dins de pocs anys tornaria ric. Ella, en canvi, li va prometre que mentres tingués l'anell no seria de ningú més. Va passar molt temps, sense que la noia rebés cap notícia d'ell, fins que'l pare, trobant-li un bon partit, va fer veure que'l primer havia mort. Ella en va tenir un gran trastorn, resignant-se a la fi i prometent-se amb el que son pare li havia indicat. Al ser a la vigília de la boda, la noia recordant-se del jurament fet, va tornar al mateix lloc a on li havia sigut entregat l'anell, i treient-se'l va llençar-lo al mar. L'endemà varen casar-se, gairebé a la mateixa hora en que l'altre tornava d'Amèrica amb una bona fortuna feta a última hora (causa per la qual no li havia escrit mai, puis que'ls assumptes no li anaven be). Al saber la trista nova i creient en l'inconstància de sa antiga promesa, va voler ser un altre en endavant i convidant al efecte als antics amics íntims varen servir un peix molt gros, que l'anfitrió va voler partir i el final és idèntic al n^o. I.

Encara podria citar-se alguna altra versió, però que's pot referir a la primera o a la segona, abdues paròdies de llegendes molt conegudes, o al menos suggerides per el fet més interessant d'aquestes.

Sembla de bell antuvi que la solució contestada pels incautes: ¡L'anell!, és purament la conseqüència de l'engany preparat per la rondalla pseudo-enigmística. No obstant, sense deixar de conèixer lo que pugui haver-hi d'això, cal tenir en conta que a Catalunya és molt vulgar el cas del peix empassant-se l'anell que ha sigut llençat a l'aigua i retornat així al posseïdor per haver-se pescat el primer. I no és que la llegenda sigui sols pròpia de la part marítima com sembla natural, sinó que és coneguda també en l'interior i al efecte citem a continuació la que vàrem recullir al baix Pirineu i que Mn. Cinto conta a «Rondalles» amb aquella prosa tan galana. Podria resumir-se així: Al retornar St. Bernat Calvó, bisbe de Vich, a sa diòcesi, després de la conquesta de València (amb el rei En Jaume I) al ser al Coll de Milla, una tramontana molt forta qu'el molestava va ferli exclamar: —¡Malviatge'l vent!—

I al anar a entrar a la ciutat, les campanes no varen tocar soles com solien. Coneixent allavores que havia pecat va confessar-se i, seguint pel Congost i el Besòs, va arribar se a mar llançant-hi l'anell pastoral, amb la promesa de que no tornaria a Vich, fins que li fos retornat aquell, en senyal de que Deu l'hauria perdonat. Als tres dies d'estar-se a la cartoixa de Montalegre fent penitència, trobà l'anell en el ventre d'un peix que li havien duit per menjar, en vista de lo qual, va tornar-se'n a la sèu ausetana, sent saludat, com de costum, per el trilleig automàtic.

A Tarragona és molt sabuda la llegenda de Sant Oleguer, que s'havia d'embarcar a la platja del miracle, però un temporal que s'havia desencadenat, feia molt perillosa la navegació. De moment el sant arquebisbe obeïnt al propi instint de conservació, va conjurar els elements i gairebé sobtadament el mar va calmar-se. No obstant, allavores el varó exemplar va tenir remordiments d'haver volgut esmenar els designis de Deu i treient-se l'anell va tirar-lo a la mar disposant-se a fer la penitència més rigurosa, fins que li fos demostrat haver obtingut el perdó. Al cap de tres dies va trobar l'anell al tallar un peix que li havien servit en l'àpat, veient així a les clares que quedava net de tota culpa, emprenent de seguit el viatge.

Les dues llegendes esmentades són de personatges dels segles XII-XIII i XI XII respectivament; però el fet que les origina, és, sens dubte, d'època reculadíssima, que va reproduint se sovint, segons testimoni dels historiadors. El P. Florez explica com S. Atilá, bisbe de Zamora (sigle X) va llençar son anell al Duero perque a conseqüència de l'invasió dels moros, sa diòcesis va quedar desfeta i ell va creure que hi sobrava; però més tard va recobrar l'anell per l'intermediació d'un peix pescat, amb lo que va veure la voluntat divina d'encarregar-se altra volta del bisbat.

La llegenda de S. Kentigern, bisbe de Glasgow, (sigle VI) és una variant ben curiosa: Una dama va perdre l'aneil de inuviatge en el riu Clyde i el seu marit mal pensat i extraordinariament gelós, va creurer

que ella l'havia donat a algun amant, amenaçant a la innocent esposa; aquesta va anar a impetrar l'auxili del sant varó, mitjançant l'oració del qual, un salmó, sortint del fons de l'aigua, va restituir l'anell.

Deixant córrer moltes altres confrontacions anem a la clàssica d'Herodot, qui explica com Polícrates, tirà de Samos, era aliat d'Amasis rei d'Egipte, el qual veient amb recel l'èxit constant del primer, va temer que els deus s'envengessin i al efecte va aconsellar-li que's despregués del objecte més preuat, de manera que mai més pogués recobrar-lo i així s'apaibagaria la còlera divina. Polícrates va trobar bo el consell i tria nt la joia de més valor, un riquíssim anell amb l'esmeralda més grossa que's coneixia, que a la vegada era son segell real, finament treballat per Sàniu Teodor, va llançar-lo mar endins, embarcant-se i anant ben lluny al efecte. Va passar-ne molta pena, que era justament de lo que's tractava, per evitar el que fos feliç del tot quan al cap de cinc o sis dies un pescador va fer-li ofrena d'un magnífic peix que acabava d'agafar i a nb gran sorpresa, el cuiner, al obrir-lo va trobar-hi l'anell que va entregar a son sobirà i amo. Aquest va escriure-ho a Amasis, que va veurer en el fet portentós la prova palesa de que els deus no acceptaven l'ofrena de Polícrates i trobant-ho, de pèssim averany, va cuitar a desfer-ne l'aliança que hi tenia concertada. Al cap de poc temps els exèrcits de Darius manats per Oont conqueriren la ciutat de Samos i clavaren en creu a Polícrates, que s'havia vanagloriat de sa sort i de ses riqueses. Això passava l'any 522 abans de Jesucrist i no vol dir que fos la primera versió originària.

L'erudit Saintyves, tracta magistralment l'assumpte en sa obra «Essais de folklore biblique», veient-hi: l'ordàlia del adulteri, la consulta per l'anell respecte a la durada d'una penitència o d'un interdicte, la recerca del anell transformada en ordàlia de l'habilitat i del mèrit, l'oracle hidromàntich, altres pràctiques rituals relacionades amb aquest tema del anell i l'assistència miraculosa o el peix providencial, citant entre molts un fet tret de Sionffi, que es refereix a una antigori d' 1000

anys a J. C. (Cal fer dues aclaracions prèvies: Segons els subbes, Salamón duia al dit un anell que li havia donat Ftail i que bastava fregar-lo per obtenir tot lo que volgués. Tenia així mateix una gran alfombra i donant-li un cop amb l'anell havent-lo fregat, fendia l'espai rapidíssima com un llamp, portava a tots els que serien al seu damunt, allí on ell volia). Un dia que Salomón voltat de sa cort anava volant per els aires va sentir-se escomés per un accés d'orgull degut a la seva grandesa i de seguit tots varen caure, perdent ell mateix l'anell i quedant tot desfigurat de cara que ningú l'hauria reconegut. Sos súbdits al notar la desaparició, varen creure que els àngels se l'havien enduit i no va tenir més remei que llogar-se amb un pescador. Ja feia un any que's dedicava a tan humil ofici, quan un dia, al esmocar un peix, li va trobar a dins el famós anell i anant-se'n a fer les ablucions rituals al riu va dirigir-se a Alah mostrant-li'l més sincer penediment. De seguit al fregar l'anell, sa fesomia va ser la d'abans i anant-se'n al palau va ser rebut amb tots els honors.

Donem mot poc valor a's dos cassos citats primerament, perque com se tracta de narracions de broma, sovint el que les planteja, modifica les coses al seu gust per presentar-les amb més gràcia o dissimular més bé l'engany. No fem gaire cas tampoc de l'interpretació segons l'escola meteorològica en virtut de la qual, l'anell sortint de les entranyes del peix representava el sol al apareixer passada la nit. Però el nou caire que pren el tema des de'l punt de vista del ritual, val molt la pena d'estudiar-lo i amb tal motiu, seria precis conèixer totes les variants possibles del anell, la clau etc. retornats, ja sigui per el peix espontàneament o pescant-lo, ja sigui com a mostra d'ardidesa voluntària o prova de judici (ordalia) exigida, per anar a buscar al fons de l'aigua, el valios objecte. S'hauria d'escorcollar al efecte, l'arxiu vivent tradicional en les terres de parla catalana, per determinar la procedència i evolució de la llegenda, a la vegada que esbrinar-ne l'origen.

R. SERRA I PAGES.

CANÇONETES DE FEINETJAR

De s'espigolar

(Acabament)

Per aná a espigolá
tot es dia amb un gran sol
en es més de juriol
dematí s'han d'aixecá — Puigpunyent.

Quant ès hora de berena
surten ets espigolés;
mirau si duen bon feix
que'l se posen davail xella.

Puigpunyent.

Ramellet de gran való
quant vos espigolaréu
gordau-vos de sa caló
i des sol tant com poréu—Artá.

Ses nostres espigoleres
no se moriran de fam
perque els ha duit en Juan
un ramellet de cireres. Id.

Voldria que Deu posàs
en el cel una envelada
per tota s'espigolada
de sa meva enamorada
perque es so! no la tocas.—Id.

A. FERRER

“Club Muntanyenc”. Secció d’Arqueologia, Filologia i Folklore

SEGON CONCURS DEL «LLEGENDARI CATALÀ»

Dia 31 de març va celebrar-se el repartiment de premis de la Institució Patxot, corresponent al segon curs del «Llegendari Popular Català», al local del Club Muntanyenc.

Oberta la sessió pel president de la secció d’Arqueologia, Filologia i Folklore, En R. Serra i Pagès, amb assistència del president de la corporació, doctor Baltasar Serradell, el secretari del Jurat, doctor Pere Bohigas, va llegir el veredict, sotasignat pels senyors Sebastià Farnés, president, Rafel Patxot i Jubert, doctor Tomás Carreras Artau i Valeri Serra i Boldú, vocals, i es procedí a l’obertura de pliques i distribució de premis en la forma següent:

Primer premi, de pessetes 1.500, número 11, «Aplec de llegendes populars» (barcelonines, de moros i cavalleresques). Autor Joan Amades i Gelats.

Segon premi, de 1.000 pessetes, número 16, «Llegendes de Balears». Autor Andreu Ferrer i Ginart, d’Artà (Mallorca).

Tercer premi, de 750 pessetes, número 10. «La llegenda i el proverbi» Autor Joan Amades i Gelats.

Quart premi, de pessetes 500, número 2, «Llegendes i tradicions de Montseny», autor Ape les Mestres.

Cinquè premi, de pessetes 250, número 5, «Llegendes de Girona, Sant Daniel i Campdurá». Autor Josep Casassa i Tassís.

Sisè premi, de 200 pessetes, número 9, «De la comarca igualadina». Autors Gabriel Castellà i Raich i mossèn Amadeu Amenós i Roca.

Setè premi, de pessetes 150, número 13, «Llegendes inèdites de la vila

de Sampedor i comarca». Autor mossèn Antoni Vila i Sala.

Vuitè premi, de pessetes 150, número 17, «Llegendes pirinenques». Autor Joan Janer.

Novè premi, de pessetes 125, número 13, «Recull de Llegendes». Autor mossèn Frederic Martí i Albanell.

Desè premi, de 125 pessetes, número 14, «Carlemany a Girona». Autor mossèn Camil Geis.

Onzè premi, de pessetes 100, número 122, «Llegendes de l'heroi d'Oristà». Autor Lluís Soler i Terol.

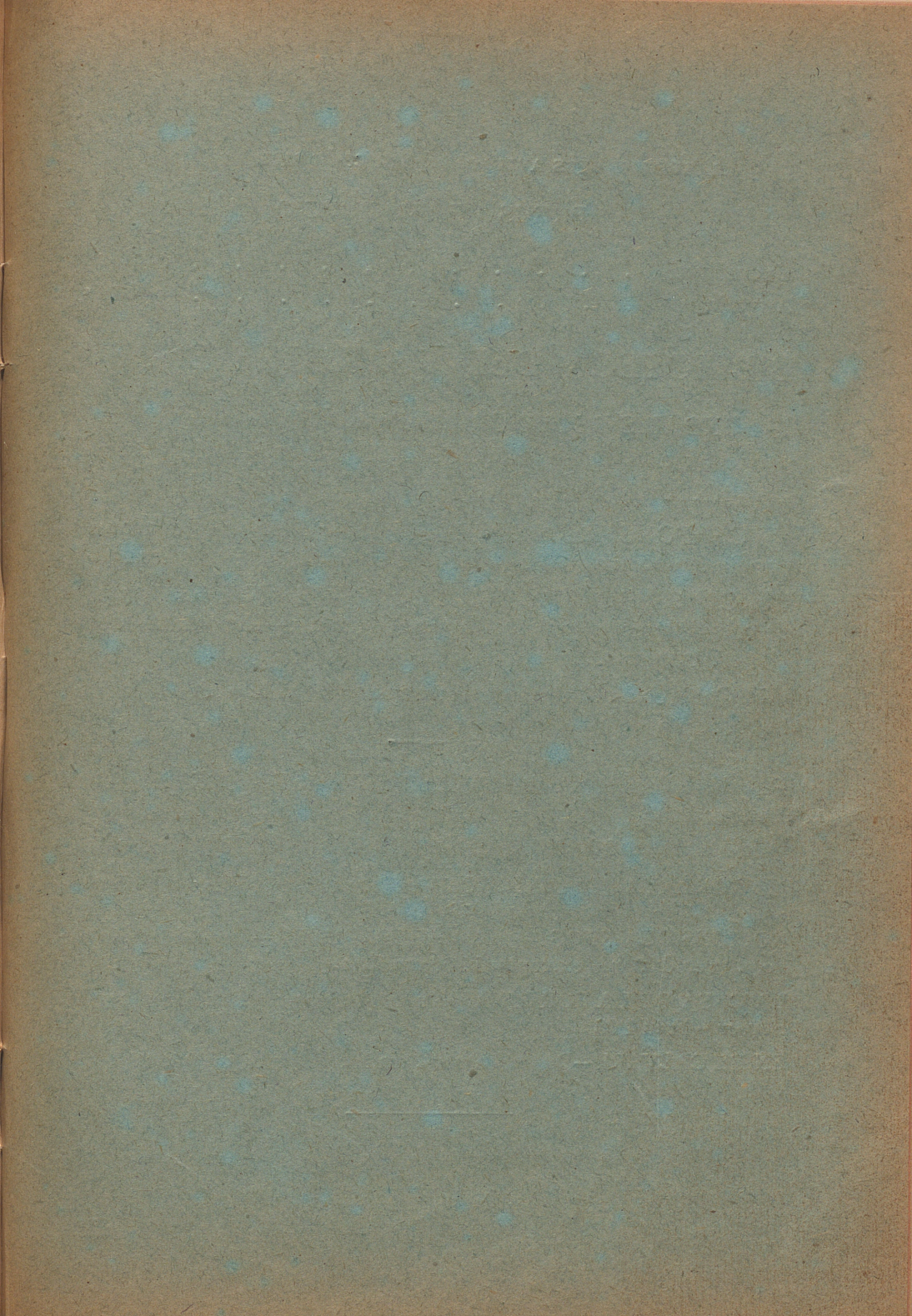
Dotzè premi, de pessetes 100, «El tresor de Montvistit, de Montfort, etcètera». Autor Carme Doré i Galesio, d'Alguer (Itàlia).

Tretzè premi, de pessetes 50, número 8, «Llegendes». Autor Enric Botet i Sisó.

Acte seguit, després d'haver-se cremat les pliques corresponents als treballs no premiats, van llegir-se algunes notables llegendes dels primers premis, corresponents als senyors Amades, Ferrer Ginart i Apelles Mestres. Foren ovacionades.

El senyor Serra i Pagès, va llegir uns enginyosos conceptes del president del Jurat, senyor Farnés, i va proclamar el tercer i últim concurs del «Llegendari Popular Català», el termini d'admissió del qual acabarà el 15 de desembre de 1929, fent remarcar la importància cabdal de l'obra per a fixar la nostra tradició històrica que es perd per moments i que constituirà un arsenal inexhaurible d'inspiració per als artistes.

Va ésser una sessió que va despertar vivíssim interès entre la concurrència, composta principalment de gentils dimes i damiselles i de folkloristes ben coneguts.

EL TRESOR DELS AVIS se publica cada mes

PREUS DE SUSCRIPCIO

Exemplar..	0'35 pts
Anyada	4 ¢

BIBLIOTECA DEL FOLKLORE BALEAR

I—RONDAIES DE MENORCA—Precedides de un estudi de les particularitats dialectals del Catalá de Menorca.—Un Volum de 229—XXIX págines, 2 ptas.

II—CANSONETES MENORQUINES.—Aplec de cansonetes populars amb profusió de notes.—Un volum de 199 planes 2'50 p.

III CLASSIFICACIO DEL FOLKLORE.—Normes i taules de classificació segons el sistema decimal.—Un volum de 56 planes, 1'50 ptas.

IV—Col·lecció políglota de refranys. Un volum de 30 planes, 1'50.

Demanau-les a la Tipografia Catòlica de A. Ferrer Ginart—Artá Mallorca.

ALTRES OBRES QUE SE VENEN EN LA MATEIXA:

LA RONDAYA POPULAR.—Quaderns de 12 i més planes a 0'15 ptas. un.

NOCIONS DE ORTOGRAFIA MALLORQUINA.—De utilitat per tot-hom. Preu: 0'75 pts. exemplar i 7'50 pts. Dna.

LA CASA DE LA FORTUNA.—Drama en dos actes traduït per A. Ferrer.—Preu 1'00

EN EL CALVARI.—Drama en vers. traduït pel mateix. Preu 1'25 ptas,
